

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента

Зайцева Володимира Олексійовича

на дисертацію Строїлової Дар'ї Володимирівни

**«ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я
ДО ЗАСТОСУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ АСИМЕТРІЇ МОЗКУ
ЛЮДИНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ»**

**поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність обраної теми

Інтеграційні та глобалізаційні процеси у світі значною мірою впливають на кількість та якість наукових результатів, які має враховувати освітня галузь для випереджувального впливу на життя суспільства. Серед наукових результатів важливим є обґрунтування потреби функціональної асиметрії мозку людини, завдяки якій більш детально пояснюються індивідуальні особливості людини щодо сприйняття інформації, оперування образами й абстрактними формами, пам'яті, стратегії мислення, емоційної сфери тощо. Усталені методики навчання тренують і розвивають переважно ліву півкулю і не враховують принаймні половину можливостей дитини. Водночас відмова від урахування особливостей провідної півкулі спричинює психічні й психологічні розлади, зростання рівня захворюваності дітей і негативно впливає на показники фізичного, психічного та соціального здоров'я молоді. Згідно із статистичними даними МОЗ України майже 75% захворювань у дорослому віці є наслідком умов життя у дитинстві та юності, в т.ч. умов навчання.

Запроваджений у шкільну програму предмет «Основи здоров'я» передбачає інтеграцію знань з валеології та безпеки життєдіяльності, що має на меті сформувати в учнівської молоді знання про власне здоров'я та способи його збереження. Саме на вчителів основ здоров'я покладено відповідальність за формування в учнів знань про їхні індивідуальні психофізіологічні особливості для забезпечення комфортного перебування у школі та створення

ситуацій успіху. Важливість опанування майбутніми вчителями методик визначення функціональної асиметрії мозку людини актуалізує необхідність удосконалення фахової підготовки до професійної діяльності.

Тема дисертаційного дослідження входить до плану наукових робіт кафедри валеології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Проведений аналіз дисертації Строїлової Д. В. дає підстави розглядати її як завершений та цілісний доробок з проблеми, важливої для вітчизняної педагогічної науки та освітянської практики. Науково-понятійний апарат дисертації визначено відповідно вимогам до такого рівня робіт, що є достатнім для розв'язання окреслених дисертантом завдань. Всебічному розв'язанню завдань наукового пошуку сприяла коректно використана система теоретичних і практичних методів дослідження, широка джерельна база. Методологічну основу дослідження забезпечують теоретичні положення системного, особистісно-діяльнісного, середовищного, холістичного, андрагогічного підходів, на основі яких сформульовано концептуальну ідею дослідження, необхідність поєднання індивідуальних характеристик майбутнього вчителя та знань для використання функціональної асиметрії мозку у навчанні, що уможливило об'єктивне вивчення процесу професійної підготовки майбутніх учителів основ здоров'я у вищій школі. Дисертація, на наш погляд, є змістовним дослідженням, що представляє собою плідну спробу системно проаналізувати та структурно інтегрувати наукові педагогічні розвідки та знання з особливостей підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до розвитку підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності.

Вірогідність основних положень і висновків проведеної роботи ґрунтується на науковій методології, вихідних теоретичних положеннях й поняттєво-термінологічному апараті дослідження, багаторічному вивченні проблеми, репрезентативності вибірки, практичних підтвердженнях теоретичних положень експериментальної роботи, використанні взаємодоповнюючих методів науково-педагогічного дослідження, адекватних

меті й завданням. Зміст роботи та аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження. Пропозиціям, розробкам та висновкам, які представлені в дисертації властива повнота та логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості й достовірності.

Наукова новизна та теоретична значущість представленої роботи пояснюється тим, що уперше теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено модель підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності. Визначено сутність поняття «готовність майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності» та охарактеризовано його структурні компоненти. Розроблено критерії (ціннісно-мотиваційний; пізнавальний; поведінковий; оцінний) з показниками (мотивація застосовувати ФАМЛ; нейропсихологічна обізнаність; уміння латеральної діагностики; уміння латерального супроводу уроку; здатність до рефлексії) та охарактеризовано рівні (інтуїтивний, базовий, усвідомлений) готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності.

Дисертаційна робота містить у своїй структурі три розділи, кожний з яких характеризується певним внеском у розвиток теорії і методики професійної освіти. У вступі дослідницею кваліфіковано виявлено й обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, основні напрями дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про апробацію й упровадження авторського доробку, що дозволяє охарактеризувати науковий апарат як обміркований та обґрунтований. У першому розділі досліджено проблему до підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності у психолого-педагогічній літературі; достатньо чітко подано характеристику понять дослідження; докладно розглянуто стан підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у

педагогічних ЗВО України. Автором за допомогою пілотажного дослідження встановлено наявність проблеми формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності.

Уточнено сутність концепції функціональної асиметрії мозку та можливості її застосування в освітньому процесі, охарактеризовано стан розробленості проблеми підготовки вчителів основ здоров'я у науково-педагогічних дослідженнях; визначено сутність та структуру готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності.

Аналіз положень концепції функціональної асиметрії мозку людини та орієнтація Концепції нової української школи на особистість і дитиноцентризм підтвердили важливість урахування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності вчителя основ здоров'я та застосування її за *напрямами*: урахування особливостей сприйняття навчального матеріалу, які обумовлені функціональною спеціалізацією півкуль мозку; поглиблення знань та умінь учнів завдяки підбору різних типів завдань (алгоритмічні, творчі, обернені), формулювання умов задач (візуалізовані, аналітичні/текстові, числові, параметричні); урахування моторної і сенсорної асиметрії при розташуванні парт, учнів за партами; використання певного виду супроводу навчання (аудіо, відео, текст); розвиток пізнавальної потреби учнів через емоційне насичення навчального матеріалу; забезпечення якісного сенсорного виховання тощо.

Аналіз практичного досвіду роботи вчителів основ здоров'я у пілотажному дослідженні підтвердили наявність проблеми формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності.

На основі термінологічного та структурно-логічного аналізу понять «готовність», «готовність учителя основ здоров'я», «функціональна асиметрія мозку людини» визначено сутність категорії *«готовність майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності»* як інтегральної соціально значущої особистісної

характеристики вчителя основ здоров'я, яка поєднує ціннісні установки і прагнення враховувати особливості функціональної асиметрії мозку суб'єктів в освітньому процесі, нейропсихологічні знання та знання про експериментально апробовані освітні методики латерального спрямування, уміння органічно їх інтегрувати в освітній процес на рівні окремої вікової групи і закладу освіти в цілому, навички рефлексії щодо застосування функціональної асиметрії мозку людини та навички саморозвитку, які в комплексі забезпечують ефективне вирішення його професійних завдань.

Представлено компоненти готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності, визначено взаємопов'язані компоненти: *мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний*.

У другому розділі відповідно до мети, завдань, теоретичного аналізу і практичного стану дослідженої проблеми досвідчено розроблено модель підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності чітко сформульовані педагогічні умови організації такої підготовки. Цільовим призначенням моделі, яка складається з трьох блоків (*методологічно-цільовий, практичний, контроль-результативний*) цілком аргументовано визнано формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності. За допомогою педагогічних умов реалізації моделі, які сприятимуть формуванню готовності майбутніх учителів основ здоров'я до означеної діяльності і відповідають її компонентам, автором виокремлено та охарактеризовано такі провідні: посилення мотивації застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності на основі середовищного підходу; удосконалення змісту підготовки на основі особисто-діяльнісного підходу; стимулювання саморозвитку на основі андрагогічного підходу.

У третьому розділі представлено дослідно-експериментальну перевірку ефективності моделі підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності,

зокрема описано модель проведення експериментального дослідження, докладно розкрито поетапне впровадження моделі підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності та подано перевірку її ефективності. У межах експерименту спостерігалась цілком доречна гнучкість переходу від одного етапу до іншого або їх перетин, що обумовлювало тісний взаємозв'язок і сприяло ефективності впровадження моделі підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності. Зміст експериментальної роботи на усіх етапах формувального експерименту репрезентовано впровадженням у процес фахової підготовки майбутніх учителів основ здоров'я досвідчено підібраних навчально-методичних матеріалів, спрямованих на активізацію їх власного творчого потенціалу та активне особистісно-професійне зростання. Виявлення рівнів готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини за допомогою адекватно підібраних методів діагностування відповідно критеріям досліджуваної якості. На контрольному етапі здійснено систематизацію, оцінювання, статистичне опрацювання, аналіз та узагальнення результатів дослідницької роботи. Загальні висновки логічно випливають зі змісту роботи, у концентрованому вигляді відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань. У роботі зроблені відповідні узагальнення й висновки, правильно оформлені додатки та список використаних джерел.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Аналіз публікацій Д. В. Строїлової засвідчив відповідність (кількісну і якісну) вимогам до оприлюднення результатів кандидатського дослідження. Зокрема, серед загальної кількості робіт (17) у контексті презентації авторських ідей особливо вирізняються: 6 статей у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук, 2 стаття в зарубіжному науковому виданні, 6 тез доповідей у матеріалах конференцій.

Практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Ми вбачаємо практичне значення дослідження передусім, у розробленні та впровадженні в процес підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності: навчально-методичний комплекс для спецкурсу «Педагогічні аспекти застосування функціональної асиметрії мозку людини» (робоча програма, матеріали лекцій, лабораторних занять, матеріали для контролю знань, завдання для самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань), дібрано методики визначення функціональної асиметрії мозку людини (діагностика моторної асиметрії людини, якою визначають провідну руку; діагностики сенсорної моторної асиметрії, якими визначають провідне око й вухо), дидактичні завдання для проходження педагогічної практики.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у системі професійної підготовки та перепідготовки майбутніх учителів основ здоров'я та вчителів інших предметів (біології, хімії, фізичної культури) у навчанні нормативних та варіативних курсів та спецкурсів, підготовці кваліфікаційних (курсівих, дипломних та магістерських) робіт.

Результати дослідження належним чином апробовані і впроваджені в освітянську практику. Зокрема, основні положення і результати дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на 8 конференціях і семінарах різного рівня. Впровадженням охоплено декілька регіонів України, про що свідчать 6 актів впровадження в заклади вищої освіти. Є гарні перспективи для подальшого поширення отриманих результатів дослідження в освітянську практику України.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне, у контексті наукової дискусії, висловити ряд зауважень і побажань:

1. Перспективною інновацією дисертаційної роботи слід вважати пропозицію застосування принципів підбору методів для реалізації підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії

мозку людини у професійній діяльності. При цьому автор не достатньо, на наш погляд, приділяє увагу практичним рекомендаціям щодо забезпечення реалізації принципів на практиці.

2. У моделі увиразнено форми, методи й засоби, але не візуалізовано їх зв'язки з визначеними у роботі педагогічними умовами.

3. Також у тексті дисертації та в авторефераті бажано б було представити динаміку змін, що відбулися на експериментальному етапі дослідження, за окремими показниками та критеріями.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Строїлової Дар'ї Володимирівни «Підготовка майбутніх учителів основ здоров'я до застосування функціональної асиметрії мозку людини у професійній діяльності» є самостійним, завершеним дослідженням, що заслуговує на позитивну оцінку та відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567(зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ за №656 від 19.08.2015 та за №1159 від 30.12.2015 р.), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

Кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри фізичної реабілітації

Національного університету «Чернігівська політехніка» В. О. Зайцев

*Підпис к. пед. наук проф. В.О. Зайцева
завідувач кафедри фізичної реабілітації
національного університету «Чернігівська політехніка»*

